

ДЕМОКРАТСКА ТЕОКРАТИЈА ИЛИ МУЛАКРАТИЈА?

Приказ књиге:

Оливер Потезица, „Исламска република имама Хомеинија“
„Филип Вишњић“, Београд, 2006.

Исламска револуција у Ирану је имала велики утицај на савремену историју исламског света (и света у целини), што, уосталом, показују и данашња драматична збивања на Блиском истоку и Средњој Азији.

Стога су за сагледавање савремених кретања у исламском свету од посебног значаја теолошка, филозофска, идеолошка, политичка, социјална и етичка учења вође Исламске револуције у Ирану, Имама Хомеинија, отелотворена у политичком систему Исламске републике Иран.

Књига Оливера Потезице, коју је објавила угледна издавачка кућа „Филип Вишњић“ из Београда, даје одговор на питања због чега се сматра да је иранска Исламска република јединствен феномен у савременом свету, као и због чега нема сличног примера у исламској историји.

Реч је о јединој политиколошко-правној студији политичких учења Имама Хомеинија и политичког система Исламске Републике Иран, која је, колико нам је познато, објављена на нашем језику и вероватно је једна од ретких студија ове врсте у Европи.

Неспоран је научни и друштвени значај оваквих покушаја објективних и продубљенијих истраживања, јер се многа савремена светска питања „преламају“ управо на исламском свету.

У поговору ове књиге, чији је аутор наш истакнути оријенталиста проф. др Раде Божовић, посебно је истакнуто да научно тумачење неког политичког или правног учења подразумева објективан приступ, анализу без политичких „емоција“, идеолошких предрасуда или квазинаучног искривљавања. Оцењено је да студија Оливера Потезице може да послужи као пример таквог приступа.

Да ли је иранска исламска држава уставна теократија или, чак, демократска теократија? Или је, можда, пре реч о мулакратији (владавина мула – исламског свештенства), како ирански политички систем назива конзервативни амерички политиколог Мајкл Ледин, на основу поједностављене и делимичне анализе структуре уставног поретка и друштвенополитичких процеса у Ирану?

Оваква питања као да се намећу сама по себи, јер свако политичко учење може бити сагледавано са више страна. Многи исламски теоретичари сматрају, међутим, да када се поближе испита функционисање исламског и европског политичког концепта на практичном плану, онда се теоријске разлике мање виде.

У књизи „Исламска република Имама Хомеинија“ је наведено да, према учењима вође Исламске револуције, сувереност, као и темељи легитимности исламске власти, има двоструки карактер – дакле, сувереност, као врховна власт, припада и Богу и народу.

Оливер Потезица, каријерни дипломата и један од наших познатијих стручњака за исламски свет, сматра да би иранска Исламска република, у том контексту, могла бити описана, посебно с обзиром на место и „значај“ избора као института успостављања и легитимизовања власти у иранском политичком систему, као уставна теократија представничког типа (како је одређује француски исламолог Оливије Роа) или изборна теократија, или можда чак и као својеврсна демократска теократија.

Имам Хомеини је у више наврата указивао, схватајући проблеме са којима се Иран суочава и посебно очекивања народа који је све ово носио на својим плећима, да исламска револуција неће бити потпуна уколико Иран не постане истинска исламска земља у сваком погледу.

По речима Вође исламске револуције, само тада ће доћи демократија и слобода, „као природни резултат такве трансформације“. Његово одређивање демократије је чврсто уклопљено у исламске правне и политичке оквире – ислам је религија већине народа. Ако се ирански народ, већином гласова, јасно определио за исламску републику као облик владавине, онда нема никакве сумње да је ту реч о демократији (владавини народа). Јер, демократији и демократској власти противно је све оно што није у складу са исламом.

У књизи се помиње говор који је Имам Хомеини одржао 12. новембра 1979. године приликом посете Монсињор Буњинија, папског изасланика који му је уручио писмо Јована Павла II. У одговору на тај покушај Папе да посре-

дује у решавању судбине талача у америчкој амбасади у Техерану, Имам Хомеини је рекао да су Иранци деценијама патили под империјалистичким јармом и репресијом.

Али, сам аутор истиче да је тек после вишегодишњег посматрања и проучавања политичког система исламске републике и учења Имама Хомеинија, посебно појма суверености у његовим делима, био у стању да схватим смисао његове поруке: „Господин Папа мора да схвати да ово није питање које ја могу лично да решим. *Ја немам такву моћ (ауторитет) да могу било шта да наметнем мом народу, јер ми ислам не дозвољава да делујем као диктатор. Ја само следим оно што народ жели и имам обавезу да поступим онако како народ одлучи у овој ствари.* Као слуга народа, можда понекада могу да поставим по неки понизни захтев, али решење за ово питање није у мојим рукама. Оно је у рукама народа, а народ је већ обзнанио своју подршку овом акту“.

Вођа исламске револуције је дао свој одговор потпуно у духу вере којој је служио цео свој живот. „Пре бих да ме зову слуга, а не лидер. Јер, није реч о лидерству, суштина је у служењу. *Ислам нам је свима ставио у задатак да служимо*“.

Са мандатом на основу свог верског статуса као *марџа-е-таглида* (највишег шиитског верског ауторитета) и са легитимитетом који му је дала народна револуција у име ислама и за рачун „угђетених на земљи“, да употребимо познати израз Франца Фанона, Имам Хомеини није имао никаквих тешкоћа, за разлику од лидера неких других исламских земаља, да прихвати и подржи Универзалну декларацију о правима човека, јер „и ми (Иранци) желимо да будемо слободни; и ми желимо да будемо независни“.

Очување сопствене аутентичности и идентитета – односно „враћање себи“ (*базгашт бе-хиш*) у терминологији познатог иранског филозофа Али Шаријатија – као и одбрана сопствене независности и суверености постали су камен темељац савремене иранске политичке филозофије и праксе, јер су схваћени као највећа залога будућности шиитског ислама и државног и националног опстанка Ирана.

Спектакуларно рушење шаха Мохамеда Резе Пахлaviја и исламска револуција Имама Хомеинија постали су нека врста метафоре за широку дебату која се водила у целом свету (и још увек се води) о „реформама“ и „модернизацији“ у земљама „Трећег света“. Понекада се, при томе, бесмислено тврдило да Имам Хомеини враћа Иран у Средњи век. Изношене су оцене о земљи и о политичком учењу Имама Хомеинија на основу ефемерних детаља. Наравно, сама стварност је најбоље оповргавала такве тврдње, тврдње које су само стварале нове претрасуде и додатно доприносиле погрешном разумевању укупних збивања у исламском свету.

Књига „Исламска република Имама Хомеинија“, објављена у сарадњи са Центром за проучавања религије и верску толеранцију из Београда, представља покушај изласка из зачараног круга погрешних разумевања, попуњавајући значајну празнину у нашој литератури о Ирану и исламском свету

Драган Грковић